

ÇİN MÜZİĞİ ÖZELLİKLERİNİN DÜNYA MÜZİĞİNE ETKİLERİ

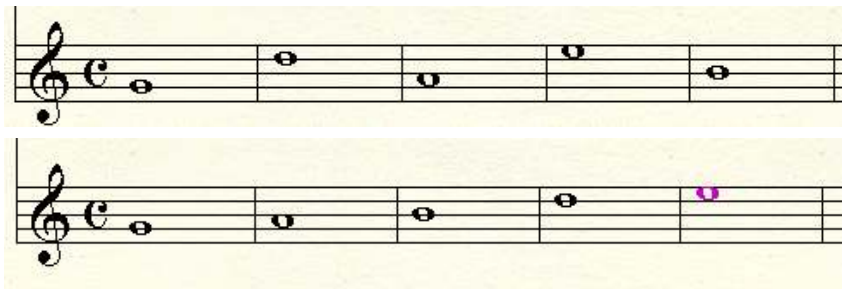
Doç. Mari BARSAMYAN, Marmara Üniversitesi

1. Giriş

Çin müziği özelliklerini inceleme fikri bende ünlü İtalyan besteci Giacomo Puccini’nin Madame Butterfly ile bir Çin masalı üzerine bestelediği Turandot adlı ünlü operalarını seyredip dinledikten sonra oluştu. Tarihte bilinen en eski müzik Çin müziğidir. Araştırmalar, 4000 yıllık geçmişi olan Çin müziğine saray ve tapınaklarda önemli yer verildiğini gösteriyor. Temeli filozofik ve ahlaki değerlere dayanan Çin’de müzik devlet kurumuna aitti. İyi bir hükümdarın müzik bilgisi olması şarttı. Müzik neşeyi ve huzuru getiren bir rüzgardı. Tcheng ve Wei’nin belirttiklerine göre devlet iyi ise müzikte iyidir, devlet kötü ise müzikte kötüdür. Yer gök arasındaki uyumu yansıtmaya gereğine inanılan Çin müziğinin amacı, halkı eğitmek onlara iyi ve yüce duygular aşılamaktır. Ünlü Çin bilgini Conficius (M.Ö. 551-478) müziğin olumlu etkisinden yararlanıp eğitim aracı olarak kullanılmasına önem verdiği, bu amaçla eski ezgileri toplayıp birleştirdiği ve yeni ezgiler ürettiği bilinmektedir. Çin’de bilginler müziği seviyorlardı ve halkı iyiliğe ittiğini görüyorlardı. Müzik halkı derin duygulara, içtenliğe, örf ve adetlere bağlılığa sürüklüyordu. Yine Li-Ki’de (Çin Prensi) okuduğumuz gibi “Sıhhatli olmak için müzik sükûnet verici olmalıdır. Zira sükûnetten uygunluk, güzellik doğar. Müzik sanatı, daha yukarılara çıkmak için bir basamak, bir büyüklük, bir asaletti.

Çin’in teorikisi kabul edilen Lyng Lun isimli bilgin, M.Ö. 2500 yıllarında Çin müziğinin beş sesini düzenlemiş ve pentatonik sistemi kurmuştur.

Pentatonik dizi; Yunanca penta=5 tonik=ses kelime anlamıyla 5 sestten oluşan dizidir. Diziyi oluşturmak için majör dizinin IV. ve VII. derecelerini diziden çıkarmak yeterlidir.

Örnek 1.

Pentatonik dizide seslerin belli görevleri zorunlu bağlantıları yoktur. Türk müziğinde olduğu gibi duruculuk – yürüyücülük işlevleri olmadığından her ses bağımsız olarak hareket edebilir ve dizi çevrimleri ile kullanılarak ezgiler oluşturulur.

Çin müziğinde kullanılan seslere yasa anlamına gelen Liu adı verilmiştir.

Dizideki nota adları.

Do – Kong – (Saray)

Re – Çang – (Müzakere)

Mi – Kyo – (Korna)

Sol – Tchi – (İfade)

La – Yu – (Kanat)

Çin’de müzik ve müzik düşüncesi dünya görüşüne ilişkin bir felsefe olarak biçimlenmiştir.

Şöyleki; 5 tat (ekşi – acı – tuzlu – keskin – tatlı)

5 renk (sarı – yeşil – kırmızı – beyaz – siyah)

5 dert (sağırılık – dilsizlik – topallık – cücelik ve deformasyonlar)

5 eza (doğum – hastalık – ihtiyarlık – ayrılık – ölüm) içinde sıralanmaktadır.

Bu durum uygarlık döneminde 5 sayısının öneminin, 5 ses ile müziğe de yansıdığını göstermektedir. Aynı zamanda efsaneye göre 5 nota 5 faziletinde ifadesidir. a. İyilik, b. Adalet, c. Törelere saygı, d. Bilgelik, e. Sadakat.

Çin müziği tek seslidir. Çalgı veya sözlü ezgi bir müzik aletinin eşliği ile oktav veya çift oktav olarak meydana gelir. XIII. ve XIV. Yüzyıllardaki Tang ve Sung hanedanlığı döneminde klasik çağa ulaştı. Bu dönemde tapınak ve saraylardaki korolara 300’er kişilik orkestralar eşlik etmiştir.

1.1. Çinde Kullanılan Çalgılar

Çin müzik aletleri bizim orkestra müzik aletleri kadar zengindi.

- Eski enstrümanlardan çan oyunları çok sesli taşlar gibi çalgılardı. Çanlar, kare oval ve dar şekillerdeydi. Bugün bunlardan bazıları Konfucius ve Buda mabetlerinde bulunmaktadır.

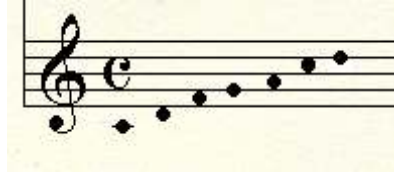
- Ağızla çalınan küçük org (Cheng), bir ana borunun etrafında iki sıra halinde 12 den 20 boruya dek sıralanmış bir çalgıydı. Saray orkestralarında kullanılan bu çalgıya orgun arası diyebiliriz.

a. Siao denilen düz flüt

b. Pai – Siao adı verilen 12 borulu arkaik flütler. Mongol hükümdarlığı zamanında dini müziklerde kullanılırdı.

- İpek telli çalgılar arasında en eskisi K’in veya Çin laftasıdır. Efsaneye göre imparatorlardan Hoang – Ti ve en eskilerinden Fou – Hi bu yapıyı gerçekleştirmişlerdir. Günümüzde K’in 7 tellidir. Üst oktava iki nota ilave edilmiş ve 7 nota oluşmuştur.

Örnek 2.

Eski bilginlerin ifadelerine göre bu aleti kullanmak için tertemiz bir ruhun sevecen bir kalbin olması gerekmektedir.

-Pipa adındaki eski gitarlar genellikle tiyatrolarda ve popüler müzikte kullanılırdı.

-Vurmalı çalgılar sayısızdı. Ailede her bireyin bir gong aleti vardı. Lo adı verilen gür sesli bir gongun cinleri uzaklaştırdığına inanılır ve hastanın yanında iyileşmesi için çalınırdı.

-Ziller (Cymbale) tiyatrolarda kullanılırdı.

-Deriden yapılan çalgılar kapsamında 15 cm. daireden 1cm. daireye kadar her ölçüde davula rastlamak mümkündür. Sesleri boğuktur.

-Üzerine küçük bir çekiç ile vurulan tahtadan yapılmış küçük kare bir kutu (Tchou) adında ve Yu isminde küçük bir sopa ile vurulan başka bir alet. Bu aletlerin ikisinde Konfucius kiliselerinde kullanılırdı. Tchou olan her şarkılı kıtada, 2.si Yu ise sonda kullanılırdı.

1.2. Çin Müziğinin Dünya Müziğine Etkileri

Çin müziğinin tarihsel önemi, onun Mısır müziğini etkilemiş olmasındadır. Uzak doğu ülkelerinde, balkanlarda, Afrikanın çeşitli bölgelerinde pentatonik dizide yazılmış şarkılara rastlanmaktadır.

Örnek 3.

Örnek 4.

M.Ö. 1500 dolaylarında Akdeniz toplumlarına aktarılmış olan bu etki Avrupa müziğinin oluşumunda da etkili olmuştur. Bugün bakıldığında Kore, Japonya ve bütün Güneydoğu Asya’da Çin’in çalgılarına rastlanmasının yanı sıra, Çin müziğinin repertuar ve üslup özelliklerinin etkisi hissedilir.

Her ne kadar XVII. Ve XVIII. Yüzyıl Avrupa konser müziği bu açıdan dar görüşlü olsa dahi, XIX. Yüzyıl bestecileri pentatonik materyelleri kullanarak dikkate değer denemeler yaptılar. Stil sınırlarını esneterek belirli estetik ve ideolojik projelere olan yaklaşımlarında, özellikle Dvorak, Debussy, Ravel’in müziklerini doruğa çıkararak, pentatonizme gitgide artan bir şekilde bağlandılar. Müzik ve Müzisyenler Yeni Sözlüğü’nün ilk baskısında belirtildiği gibi, başlıcaları Chopin, Debussy, Puccini, Ravel, Strawinsky olan bir çok Avrupalı besteci tarafından Pentatonizm egzotik tadlar arayışı adına araştırılmıştır. XIX. Yüzyıl pentatonizmi gerçekte tarihi, analitik ve teorik bazda ciddi bir inceleme gerektiren kompozisyonel stilde bir gelişmeyi temsil eder.

Örnek 5. (Mussorgsky – Bir Sergiden Tablolar (1874) Gezinti Bölümünün Başı)

Örnek 6. (C. Debussy “Keten Saçlı Kız” başlıklı prelude (1910) Girişten ilk 3 ölçü)

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü gibi pentatonik dizi bir çok ulusun halk şarkılarında ve Avrupa müziğinin önemli eserlerinde yer almıştır. Fazla geniş olmayan ses sınırıyla her sesin birbirinden bağımsız hareket edebilmesi ile pentatonik dizi çocuk şarkıları oluşumuna elverişli konumdadır. Türk bestecilerinden, A. Adnan SAYGUN’un müziksel okuma parçalarında bu diziden örnekler görmekteyiz.

Ülkemizde müzik eğitim programlarında Eğitim Fakültelerinin müzik tarihi derslerinde tonal ve Türk müziği eğitiminin yanı sıra pentatonizm konusunun işlenmesi, geleceğin eğitimcisinin birikimlerinin artmasının, besteci adaylarının ise evrensel müzik sanatına daha geniş açıdan bakmalarını sağlayacaktır.

MARMARA
ÜNİVERSİTESİ

KAYNAKLAR

Ana Britannica – Çin Müziği

C.Selanik – Müzik Sanatının Tarihsel Serüveni

Lawrence Witzleben – China.

MARMARA
ÜNİVERSİTESİ